

Examen VMBO-GL en TL

2010

tijdvak 2
maandag 21 juni
13.30 - 15.30 uur

Nederlands CSE GL en TL

Dit examen bestaat uit 26 vragen, een samenvattingsopdracht en een schrijfopdracht.
Voor dit examen zijn maximaal 50 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Tekst 1

Tong zonder bijmaak – Zeeuwse proef met duurzame kweek van zoutwatervis

(1) Bert Meijering trekt zijn groene laarzen aan en loopt naar een vijver met zeewater. Een stukje van de bodem is afgezet met rechtopstaand groen gaas. “Hierin moeten vier platvisjes zitten, vier tongetjes, maar ze hebben zich in het zand verstopt.” Hij woelt met zijn hand over de bodem en krijgt er een ter grootte van zijn handpalm te pakken. “Deze heeft net een zeeworm achter zijn kiezen”, zegt Meijering, wijzend op een bobbel onder de huid van de platvis.

(2) Meijering is directeur van Topsy Baits, een bedrijf in de provincie Zeeland dat ‘zaggers’ kweekt, de zeewormen waarvan je op het strand doorgaans de aanwezigheid kunt zien aan gaatjes in het natte zand waaruit lucht opborrelt. Hij struint verder door het bassin, een bak van honderd meter lang en tien meter breed, en komt na enkele minuten met een handvol kokkels terug. “Kokkels doen het hier ook redelijk.” Hij maakt een schelpje open en eet het weekdiertje rauw op. “En ze smaken prima.”

(3) Begin deze week werden er enkele honderden tongetjes in twee bassins van zagerkwekerij Topsy Baits in Zeeland losgelaten. Het is de aftrap van ‘Zeeuwse Tong’, een proefproject waarin wordt gekeken of het mogelijk is een zoutwatercultuur in Zeeland op te zetten. Vorige week werd daartoe een overeenkomst gesloten. Het Ministerie van Landbouw betaalt de helft van de kosten. De andere helft komt onder andere uit de visserij-, schelpdier- en landbouwsector. Na de eerste experimenten in de vijvers van Topsy Baits gaat een proefboerderij van start in het dorp Colijnsplaat in

Zeeland.

(4) “Het idee is ontstaan tijdens een conferentie”, vertelt onderzoeker Willem Brandenburg van de Landbouwuniversiteit van Wageningen, die het project samen met collega-onderzoeker Jan Ketelaars op poten heeft gezet. “We discussieerden over het feit dat zoet water in de toekomst steeds schaarser zal worden en dat de landbouw daar heel veel van nodig heeft. ‘Is daar een duurzame, dus milieuvriendelijke oplossing voor te bedenken die ook nog economische toekomstmogelijkheden biedt?’, vroegen wij ons af. Uiteindelijk kwamen we op het kweken van zoutwatervis. Daar is immers enorme behoefte aan – vis is gezond – maar er is steeds minder van, doordat de zeeën uitgeput raken.” De teelt moest echter wel op een duurzame manier gebeuren: zonder vervuiling van zeewater met meststoffen, zonder antibiotica, en zonder gebruik van gemalen visresten of vismeel, want voor dat laatste wordt de zee immers ook leeggevestigd. “We willen geen tweede bio-industrie introduceren”, aldus Brandenburg.

(5) “Van de zeevis is tong tot nog toe de beste kandidaat voor aquacultuur¹⁾”, vult Ketelaars aan. Tong is een zeer dure vis (en dat zal nog wel zo blijven) en het ziet ernaar uit dat hij zich goed leent voor kweek. Het IJmuidense bedrijf Solea heeft er – op experimentele basis – al enige jaren ervaring mee. Bovendien voedt tong zich met zaggers. Daarin bestaat in Nederland eveneens expertise: het Zeeuwse bedrijf Topsy Baits is wereldwijd de specialist in de kweek van deze zeewormen.

(6) Het ideaal van de ontwerpers van

noot 1 aquacultuur: het kweken van (zee)vis in speciale vijvers

'Zeeuwse Tong' ziet er als volgt uit: in een speciaal broedhuis worden jonge tongen en schelpdieren gekweekt.

90 Deze dieren worden vervolgens uitgezet in grote vijvers waarin ook zagers worden geteeld. Het zeewater in de vijvers komt uit de omliggende zoute wateren (Ooster- of Westerschelde).

95 Na gebruik in de bassins bevat het water de mest van de tong. Die wordt benut voor het kweken van algen (een soort kroos dat op het water drijft) of zilte gewassen zoals zeewier en zee-kraal en het water wordt weer schoon teruggepompt. Die algen vormen vervolgens weer voedsel voor de schelpdieren, zoals kokkels, mosselen of oesters.

100 **(7)** "Wij willen zoveel mogelijk de natuurlijke kringloop nabootsen", aldus Ketelaars. De proefboerderij van vijftig hectare zal op theoretische gronden, zo berekenen de ontwerpers, een

110 jaarlijkse productie van dertig ton tong, honderdvijftig ton zagers en duizend ton kokkels kunnen opleveren met een totale economische waarde van twee miljoen euro.

115 **(8)** In het projectplan 'De Zeeuwse Tong' is berekend dat in principe tien- tot vijftienduizend hectare landbouwgrond zou kunnen worden omgezet in aquacultuur; dat is zo'n tien

120 procent van de provinciale landbouwgrond. Maar wil Zeeland dit ook? En

hoe gaat dat het landschap veranderen? De provincie is groot voorstander van de aquacultuur. De landbouwsector stond er aanvankelijk huiverig tegenover. "Tijdens de eerste informatiebijeenkomsten reageerden sommige boeren ronduit verontwaardigd", zegt Wageningen-onderzoeker

125 Brandenburg. "Ze zeiden: 'U denkt toch niet dat wij het land dat we na de watersnoodramp met veel moeite geschikt hebben gemaakt voor de akkerbouw, weer laten verzilten?'"

130 **(9)** Maar tijdens de presentatie van de plannen, afgelopen zomer, waren de reacties positiever. Een aantal boeren zag ook de economische voordelen. "Akkerbouwers verdienen met aardappelen, suikerbieten of granen, als het meezit, een paar duizend euro per hectare. Met aquacultuur kunnen ze daar vier keer zoveel uit halen."

135 **(10)** De zoutwatercultuur zal zeker gevolgen hebben voor het landschap. Zeeland zal er anders gaan uitzien. "We moeten goed nadenken over hoe we aquacultuur inpassen in het landschap. We hebben de Grontmij,

140 een andere partner in het project, gevraagd hiervoor een ontwerp te maken en zullen ook de bevolking om een mening vragen. We willen wel dat de Zeeuwen straks trots worden op de zilte aquacultuur en met plezier langs de vijvers fietsen."

145

150

155

Naar een artikel van Astrid Smit, Intermediar, mei 2007

Tekst 1

- 1p 1 Hoe wordt het onderwerp van de tekst in de alinea's 1 en 2 ingeleid?
- A door een deskundige aan het woord te laten
 - B met een samenvatting vooraf
 - C met een vraag die voor de tekst belangrijk is
 - D met enkele uitspraken over het onderwerp van de tekst

Gebruik onderstaande tekst voor het beantwoorden van de vragen 2 en 3.

We kunnen de tekst verdelen in vijf delen:

Deel 1: alinea's 1 en 2

Deel 2: alinea's 3, 4 en 5

Deel 3: alinea's 6 en 7

Deel 4: alinea's 8 en 9

Deel 5: alinea 10

- 1p 2 Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 2 (alinea's 3, 4 en 5)?
- A Gebrek aan zoet water
 - B Kweken van zagers en kokkels
 - C Proefproject zoutwatercultuur
 - D Topsy Baits

- 1p 3 Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 4 (alinea's 8 en 9)?
- A Gevolgen watersnoodramp
 - B Houding van de boeren
 - C Meningen van onderzoekers
 - D Nadelen aquacultuur

- 2p 4 De tekst noemt drie doelen van het Zeeuwse project.
→ Noem ten minste twee van deze doelen.

- 1p 5 In alinea 4 is sprake van een milieuvriendelijke wijze van viskweken.
→ Welke drie milieuvriendelijke elementen worden in alinea 4 genoemd?

- 1p 6 Wat is het verband tussen alinea 8 en alinea 9?
- A Alinea 8 en alinea 9 vormen een tegenstelling.
 - B Alinea 9 noemt een voorbeeld bij de inhoud van alinea 8.
 - C In alinea 9 staat een conclusie bij alinea 8.
 - D In alinea 9 staat een gevolg van de inhoud van alinea 8.

- 1p 7 De landbouwsector stond aanvankelijk afwijzend tegenover het projectplan 'Zeeuwse Tong'.
→ Citeer de zin uit alinea 8 waaruit blijkt waarop die afwijzing was gebaseerd.

- 1p 8 In de regels 86-104 wordt de werkwijze van het project beschreven.
→ Met welke vier opeenvolgende woorden wordt deze werkwijze samengevat in het tekstgedeelte van alinea's 7 en 8?

- 1p 9 Welke zin geeft het beste de hoofdgedachte weer van deze tekst?
- A In het Zeeuwse project is berekend dat tien procent van de Nederlandse landbouwgrond een andere bestemming kan krijgen.
 - B Zeeland zal er zeker anders uit gaan zien door de aquacultuur, maar die verandering betekent wel een economische vooruitgang.
 - C Zoutwatercultuur houdt het gevaar in dat er een nieuwe bio-industrie ontstaat met schadelijke milieu-effecten.
 - D Zoutwatervis kweken zonder dat het een nieuwe bio-industrie wordt, is mogelijk een alternatief voor de akkerbouw.
- 1p 10 Een schrijver kan gebruikmaken van:
- 1 feiten
 - 2 de eigen mening
 - 3 de mening van anderen.
- Waarvan maakt de schrijfster van deze tekst vooral gebruik?
- A 1 + 2
 - B 1 + 3
 - C 2 + 3
- 1p 11 Wat is het voornaamste doel van de schrijfster met deze tekst?
- Zij wil
- A de lezer informatie verschaffen.
 - B de lezer overtuigen.
 - C de lezer tot handelen aanzetten.
 - D de lezer waarschuwen.

Wachten is goed

(1) Onlangs besteedde het NCRV-radioprogramma *Knooppunt Kranenburg* aandacht aan de eerste file in Nederland. Die file was op eerste
5 Pinksterdag 1955. Het knooppunt Oudenrijn bij Utrecht was nog een rotonde waar de stromen dagjesreizigers uit alle windrichtingen met elkaar
10 in de knoop raakten. Inzittenden draaiden verrast hun ramen open. Zo veel auto's die elkaar ontmoetten, werd indertijd nog gezien als een fijn symbool van vooruitgang.

(2) Zo zien we het allang niet meer. De
15 file werd het spookbeeld van onze mobiliteit en mikpunt van maatschappijkritiek. Want wachten is ergerlijk en vervelend. Maar waarom eigenlijk? Wachten kan toch ook heel nuttig en
20 aangenaam zijn. We wachten veel, en niet alleen in de file. Wachten doen we ook in de trein, voor het stoplicht, bij de tandarts, bij de bakker, op het
25 postkantoor. Het leven is wachten. In werkelijkheid overschatten we die wachttijd.

(3) Onderzoeker Mark van Hagen van de afdeling Marktonderzoek en Advies van de Nederlandse Spoorwegen
30 besloot de wachttijdbeleving te onderzoeken. Met de stopwatch in de hand observeerde een team studenten van de Universiteit van Twente eind 2006 passagiers op het perron. Zodra de
35 trein arriveerde, werd de reizigers gevraagd hoe lang het wachten voor hun gevoel had geduurd. De opgegeven tijd was gemiddeld tweeënhalf keer de werkelijke wachttijd. Vier
40 minuten lijkt tien minuten voor een wachtende reiziger.

(4) Die tien minuten zijn voor de wachtende reiziger de gevoeltijd. Van Hagens collega Elsbeth Boes herhaalde

45 het onderzoek vorig jaar op het Centraal Station van Den Haag, terwijl er zachte sfeermuziek uit de omroepinstallatie klonk. Haar voorlopige
50 conclusie is dat vooral 's avonds de gevoeltijd door de muziek afneemt.

(5) Die bevindingen sluiten mooi aan bij recent hersenonderzoek. Onze
55 gevoeltijd wordt bepaald door diep liggende delen van de hersenen, midden in de schedel. Die hersendelen zijn gevoelig voor stoffen die op de emotie werken, zoals cafeïne en nicotine. Koffie, sigaretten, achtergrondmuziek en veel andere prettige sensaties die in de hersenen de productie
60 van de stof 'dopamine' verhogen, verkorten de gevoeltijd bij het wachten.

(6) Volgens datzelfde recente hersenonderzoek wordt de gevoeltijd ook
65 beïnvloed door de mate waarin we ons op het voortgaan van de tijd richten. Wie zich in de rij bij het postkantoor iedere vijf seconden afvraagt of het al opschiet, rekt de gevoeltijd flink op.

70 Een pannetje melk aan de kook brengen kan eindeloos duren, maar laat je het fornuis dan voor je gevoel slechts een moment in de steek, dan kookt de melk over. De gevoeltijd
75 neemt dus toe als we ons op het wachten fixeren en ons eraan ergeren.

(7) Vele vaste filerijders hebben zich het wachten eigen gemaakt. Ze stellen zich in op het onvermijdelijke bumper
80 aan bumper rijden en kunnen er zelfs heimelijk van genieten. "Mensen die dagelijks in de file staan, vinden het helemaal geen ramp", zegt psycholoog Karel Brookhuis, hoogleraar aan de
85 Rijksuniversiteit van Groningen. "Wie iedere dag van Culemborg naar Utrecht rijdt, staat een kwartiertje te

wachten.” Daar maak je dan volgens hem als volgt gebruik van.

- 90 **(8)** De gedwongen onderbreking in de dagelijkse race tegen de klok is ten eerste voor velen ook welkom. De tijd is voorbij dat je als kostwinner bij thuiskomst krant en pantoffels kreeg
95 aangereikt. Thuis wacht nu de volgende managementtaak. De vriendjes van kinderen moeten worden weggebracht en er moet worden gekookt. De file is dan een zeer welkom rustmoment.
100 **(9)** Hersenscans laten zien dat in de hersenen centra actief worden als we even nergens aan denken. Onderzoekers geloven dat deze centra de wachtmomenten gebruiken voor
105 ‘achterstallig werk’, om kennis en emoties op orde te brengen. En inderdaad: opeens floept er bijvoorbeeld in de file de gezochte titel of de

- vergeten naam op uit de diepte van je brein.
110 **(10)** Het wachten wordt door de hersenen ten derde waarschijnlijk ook gebruikt om na te denken over de nabije toekomst. Heb je bijvoorbeeld een conflict op het werk gehad, dan gebruik je
115 de wachttijd om daarover na te denken en treft het brein voorbereidingen om het de volgende keer anders aan te pakken. Geregeld even niets doen, is dus allerminst verloren tijd.
120 **(11)** De file is dus de ideale plek om tot rust te komen. Als het niet vanzelf gaat, kun je de hersenen een handje helpen met trucs die ook bij yoga en meditatie worden gebruikt om de aandacht naar het lichaam te sturen: concentreren op ademhaling, buik of
125 voetzolen bijvoorbeeld. Ook in de rij bij de kassa van de supermarkt is het een nuttige oefening.
130

*Naar een artikel van Kees Smits,
de Volkskrant, 4 april 2008*

Tekst 2

10p **12 Samenvattingsopdracht**

Vat de tekst *Wachten is goed* samen in maximaal 140 woorden. Besteed in je samenvatting alleen aandacht aan de volgende punten:

- 1 de onderzoeksvraag van Mark van Hagen en Elsbeth Boes
- 2 welke gegevens Van Hagen en Boes verzamelden
- 3 de resultaten van Van Hagen
- 4 de resultaten van Boes
- 5 twee verklaringen voor deze resultaten van Van Hagen en Boes uit modern hersenonderzoek
- 6 drie redenen waarom de file als positief wordt ervaren
- 7 de conclusie: de functie van de dagelijkse file voor veel mensen
- 8 de manier waarop je deze functie kunt versterken.

Maak er een samenhangend geheel van. Gebruik geen telegramstijl. Tel het aantal woorden en zet dat aantal eronder. Zet de titel erboven.

Diego's plan: dokter worden

Dit is Diego uit Colombia. Vanaf z'n vierde op de vlucht voor armoede en geweld. Gewend aan een leven van overleven. Opgegroeid in een omgeving waar niemand meer opkijkt van een gewerschot. Zijn kansen op een beter bestaan: klein. De verleiding van het slechte pad: groot. Dat laatste mogen wij simpelweg niet laten gebeuren. Daarom werkt Plan samen met Diego en zijn gemeenschap aan structurele verbeteringen in zijn omgeving. Zo is er schoon drinkwater en kan hij naar school. En volgt zijn moeder een opleiding, zodat zij hun inkomen kan verhogen. Dit geeft Diego de kans op een betere toekomst dan bendelid of kindsoldaat. U kunt een kind als Diego steunen bij zijn plan en persoonlijk contact met hem hebben. Hij schrijft u graag hoe het met hem gaat.

Steun het plan van een kind. Word nu kindsponsor.
Ga naar PlanNederland.nl of bel 020 549 55 55.

Naar een advertentie in Trouw, 7 april 2008

Tekst 3

- 1p 13 Wat is het voornaamste doel van deze advertentie?
Het voornaamste doel is
- A dat Diego dokter in zijn eigen land kan worden.
 - B dat meer kinderen zich gaan inzetten voor kinderen die het moeilijk hebben.
 - C dat mensen bepaalde kinderen in achterstandsituaties actief gaan steunen.
 - D dat mensen meer begrip krijgen voor kinderen die het moeilijk hebben.
- 1p 14 Voor wie is deze advertentie vooral bedoeld?
- A voor alle lezers van de krant
 - B voor alle mensen in Colombia
 - C voor de leerlingen van Nederlandse scholen
 - D voor kinderen die graag dokter willen worden
- 1p 15 Wat voor jongen is Diego?
- A een jongen die voor arts studeert
 - B een jongen uit een arm land die een correspondentievriend zoekt
 - C een voorbeeld van een kind dat gesteund moet worden
 - D een willekeurig kind dat graag doktertje speelt

Het succes van geur

(1) Steeds meer wordt de consument verleid met lekkere luchtjes. De juiste geuren kunnen mensen positief beïnvloeden. Sterker nog, lekkere geuren ontspannen de hersenen en maken ons relaxed en zorgen ervoor dat we langer in de buurt ervan willen blijven. Dit geldt zowel voor welriekende mensen als ruimtes. Vieze geuren daarentegen zorgen direct voor lichamelijk, in de hersenen meetbaar ongemak en verhoogde activiteit. Die activiteit resulteert, simpel gezegd, in een onbehaaglijk gevoel en het idee van 'zo snel mogelijk weg wezen'.

(2) Geuren zijn een steeds belangrijker rol gaan spelen in ons leven. Hoe snel zijn we gewend geraakt aan huisparfums die via stopcontact of kaars ons huis kunstmatig bewieroken? Zo'n tien jaar geleden bestond deze tak van de geurindustrie nog nauwelijks. Nu is deze industrie volgens onderzoeksbureau Mintel goed voor een jaarlijkse omzet van ruim twee miljard dollar wereldwijd. De totale omzet in geuren wordt momenteel geschat op een kleine twintig miljard euro.

(3) Net zoals we visueel veel meer beelden kunnen verwerken dan vroeger (vergelijk het trage tempo van oude films met de supersnelle beeldwisselingen van hedendaagse video-clips), is de moderne mens ook getraind in het omgaan met oneindig veel meer geuren in het dagelijks leven dan vroeger. We zijn niet beter gaan ruiken, maar wel sneller en oppervlakkiger.

(4) Het toekomstbeeld van de geurindustrie ziet er dan ook rooskleurig uit. Niet in de laatste plaats, omdat

tegenwoordig door allerlei chemische hulpmiddelen oneindig veel meer, sneller en goedkoper geuren kunnen worden ontwikkeld dan vroeger. Er kan zelfs bijna aan elk geurverzoek worden voldaan door middel van de volgende methode. Het product waaraan de geur moet worden onttrokken (zoals bloemen, fruit, brood, chocolade), wordt in een speciale vacuümruimte geplaatst.

De geur wordt vervolgens geïsoleerd en vastgelegd in chemische formules. Daarna wordt de geur "vertaald" naar kunstmatige moleculen. Als die moleculen in een andere stof worden ondergebracht, wordt de oorspronkelijke, natuurlijke geur in die stof gekopieerd.

(5) De parfumindustrie is niet alleen erg blij met de toenemende invloed van geur in ons dagelijks leven. Deze industrie stimuleert die ook aan alle kanten. Via reclame wordt ons voorgehouden, dat we per dagdeel, stemming, seizoen of liefst per uur, van parfum moeten wisselen.

(6) Ons interieur mag niet meer naar interieur ruiken, maar moet ineens ruiken naar strandwandelingen, frisse lentebriesjes en lelietjes-van-dalen. Oneigenlijke geuren dus, die daar van nature helemaal niet passen. Maar dat deert niet. Als we dat maar steeds vaker doen, weet de volgende generatie niet anders dan dat een zitkamer naar viooltjes ruikt. Waarmee de markt van interieurgeuren uit een flesje in de toekomst een solide basis heeft gecreëerd voor zichzelf.

(7) Als het op de huizenmarkt slechter gaat, moet er alles aan gedaan worden om te koop staande huizen zo aantrekkelijk mogelijk te maken. Geur kan daar een belangrijke rol bij spelen. Logisch is, dat vieze luchten – sigaren,

honden, mufte gordijnen – de aantrek-
90 kelijkheid van een huis verminderen.
Hier willen we niet zijn! We ervaren
een welriekend huis als mooier dan
een huis dat stinkt of helemaal geen
95 geur heeft. Het is niet nieuw dat
makelaars aanraden om thuis de geur
van vers brood, bloemen of 's winters
een open haard te verspreiden wan-
neer mogelijke kopers langskomen.
100 Nieuw is wel dat in Amerika en Enge-
land makelaars steeds vaker de hulp
inroepen van zogenaamde 'neuzen',
zoals professionele parfummakers
heten, om huizen die na lange tijd on-
verkoopbaar blijken, van een nieuwe
105 geur te voorzien. Zomaar een lucht-
verfrisser voldoet niet. Vaak moet er
eerst 'ontgeurd' worden. Vervolgens
blijkt, dat wij onbewust een ander soort
geur lekker en passend vinden bij een
110 flat op de tiende verdieping dan bij een
huis met openslaande deuren naar een
tuin.
(8) In de autobranche speelt geur
eveneens een belangrijke rol. Een
115 nieuwe auto rook vroeger naar leer.
Door alle lijmsoorten en moderne,
synthetische en behandelde materialen
die tegenwoordig voor auto-interieurs
worden gebruikt, ruikt zelfs het leer
120 daarin niet meer naar leer. Om nieuwe
auto's weer naar nieuwe auto's te laten

ruiken, worden speciale geuren ontwik-
keld, die dit idee van 'een nieuwe auto'
moeten oproepen bij een klant. De jon-
125 ge generatie autokopers kent de leer-
geur van auto's van vroeger immers
niet meer en koppelt die geur dus niet
meer aan een nieuwe auto. Daardoor
moet de industrie een nieuwe geur
130 ontwikkelen die dat idee wel over-
brengt. Dat is niet zomaar een leuk
spelletje. Geur kan voor een sterke
koopimpuls zorgen en is dus commer-
cieel gezien van groot belang.
135 **(9)** Niet alleen consumenten worden
beïnvloed door het gebruik van geu-
ren. Ook op andere manieren worden
geuren ingezet. Vooral in Japan wor-
den geuren, die via de airconditioning-
140 kanalen in kantoren worden verspreid,
gebruikt om de werklust op te wekken
of een middagdipje te voorkomen. Dat
gebeurt nu weliswaar nog mondjes-
maat, maar ook deze tak van de geur-
145 industrie lijkt aan het begin te staan
van een glorieuze toekomst.
(10) In de reclame spreekt men bij een
bepaald succesvol product wel eens
over "de geur van succes" die om dat
150 product hangt. Wij kunnen die uitdruk-
king ook omdraaien en spreken over
"het succes van de geur". Want geu-
ren, echte of kunstmatige, zijn in
opmars.

*Naar een artikel van Ivo Weyel,
Elsevier, 17 mei 2008*

Tekst 4

- 1p **16** Hoe wordt het onderwerp van deze tekst in alinea 1 ingeleid?
Het onderwerp wordt ingeleid door
- A** de aanleiding noemen voor het schrijven van de tekst.
 - B** de belangrijkste conclusie vooraf te geven.
 - C** een voor de tekst belangrijke vraag te stellen.
 - D** enkele belangrijke kanten ervan te noemen.

Gebruik de volgende informatie voor het beantwoorden van de vragen 17 en 18.

De tekst kan worden verdeeld in vier delen:

Deel 1: alinea 1

Deel 2: alinea's 2 tot en met 5

Deel 3: alinea's 6 tot en met 9

Deel 4: alinea 10.

- 1p **17** Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 2 (alinea's 2 tot en met 5)?
- A** De ontwikkelingen bij de productie van geuren
 - B** De rol van de economie bij het gebruik van geuren
 - C** De rol van de geurindustrie in een land
 - D** De rol van geuren nu en in de toekomst
- 1p **18** Welk kopje geeft het beste de inhoud weer van deel 3 (alinea's 6 tot en met 9)?
- A** Beïnvloeding van huizenkopers door geuren
 - B** Beïnvloeding van werknemers door geuren
 - C** Toepassingen van geuren bij verkoop van auto's
 - D** Toepassingen van geuren om mensen te beïnvloeden
- 1p **19** Hoe wordt de tekst afgesloten in alinea 10?
In alinea 10 wordt
- A** een conclusie getrokken.
 - B** een nieuw element aan de orde gesteld.
 - C** een vergissing rechtgezet.
 - D** een waarschuwing gegeven.
- 1p **20** Wat is het verband tussen alinea 7 en alinea 8?
- A** Alinea 7 en 8 vormen een tegenstelling.
 - B** Alinea 7 en 8 vormen samen een opsomming.
 - C** Alinea 8 geeft uitleg bij wat in alinea 7 wordt genoemd.
 - D** Alinea 8 noemt een voorbeeld van wat in alinea 7 wordt gezegd.

- 1p **21** Hoe sluit alinea 9 aan bij de alinea's 6 tot en met 8?
- A** Alinea's 6 tot en met 8 en alinea 9 vormen een tegenstelling.
 - B** In alinea 9 staat een conclusie van wat in alinea's 6 tot en met 8 wordt genoemd.
 - C** In alinea 9 staat een nieuw gebruik van geur naast het geurgebruik uit alinea's 6 tot en met 8.
 - D** In alinea 9 staat een voorbeeld van geurgebruik dat in alinea's 6 tot en met 8 wordt beschreven.

- 1p **22** De industrie bevordert ook zelf het gebruik van geuren door de consument.
→ Citeer de zin uit de alinea's 4 tot en met 6 waaruit dat het duidelijkste blijkt.

- 1p **23** "Die activiteit resulteert, simpel gezegd, in een onbehaaglijk gevoel en het idee van 'zo snel mogelijk weg wezen'." (regels 13-16).
→ In welke alinea wordt hiervan een commerciële toepassing gegeven?

Gebruik onderstaande tekst voor het beantwoorden van de vragen 24 en 25.

Een schrijver van een tekst kan gebruikmaken van:

- 1 feiten
- 2 de eigen mening
- 3 de mening van anderen.

- 1p **24** Waarvan maakt de schrijver in alinea 3 vooral gebruik?

- A** 1
- B** 2
- C** 3

- 1p **25** Waarvan maakt de schrijver in alinea 6 vooral gebruik?

- A** 1
- B** 2
- C** 3

- 1p **26** Wat is het belangrijkste doel van de schrijver met deze tekst?

- A** gevoelens tot uitdrukking brengen
- B** informeren
- C** overtuigen
- D** tot handelen aansporen

- 1p **27** Welke zin geeft het beste de hoofdgedachte weer van deze tekst?

- A** De geurindustrie krijgt steeds meer invloed op de wetgeving en de politiek in West-Europese landen.
- B** De geurindustrie zorgt ervoor, dat geuren in ons leven een steeds belangrijker rol gaan spelen.
- C** In de toekomst zal de invloed van geuren ook een rol gaan spelen bij het beïnvloeden van prestaties van werknemers.
- D** Zowel op de huizenmarkt als bij de auto-industrie wordt er steeds meer met geuren gewerkt om de consument te beïnvloeden.

Schrijfoopdracht

Verplaats je in de volgende situatie en bedenk daarbij dat als er in een opdracht 'je', 'jij' of 'jou(w)' staat, je telkens je eigen naam en/of adres en/of postcode en/of woonplaats moet invullen.

De directie van jouw school wil geuren via de airconditioningskanalen gaan verspreiden. De directie heeft informatie ingewonnen bij een aantal bedrijven in Nederland. Deze bedrijven hebben positieve ervaringen opgedaan met het inzetten van geuren. Het werktempo en de werklust zijn binnen deze bedrijven enorm gestegen. De directie ziet het inzetten van geuren als het middel om ongeïnteresseerde en ongemotiveerde leerlingen weer aan het werk te krijgen. In jouw klas komt een discussie over dit onderwerp op gang. Jij en jouw klasgenoten zijn het totaal niet eens met het inzetten van geuren. Sommigen wijzen op leerlingen die last hebben van astma of die allergisch zijn voor bepaalde stoffen. Jullie docent maatschappijleer is het wel met de directie eens. Volgens de docent heeft het inzetten van bepaalde geuren ook een positieve uitwerking op rokers. Zij schijnen door deze geuren minder behoefte aan roken te hebben.

De discussie loopt hoog op. Discussiepunten zijn onder andere de invloed van geuren op de werklust, op het werktempo en op de gezondheid en verder de wettelijke regels over rechten van leerlingen en schooldirecties.

De discussie leidt tot niets. De docent is voor het inzetten van geuren en jij en je klasgenoten zijn tegen. Jij stelt daarom voor om een brief te schrijven aan de oudervereniging van jouw school waarin je de bezwaren van jou en jouw klasgenoten tegen het inzetten van geuren duidelijk maakt. Jouw docent vindt het een prima idee en vraagt jou om namens de klas de brief te schrijven.

13p **28 Opdracht: een zakelijke brief.**

Je schrijft een zakelijke brief aan de oudervereniging van je eigen school. Je dateert de brief op 2 februari 2010.

Besteed in je brief aandacht aan de volgende punten.

- Stel jezelf voor en vermeld je klas en je docent maatschappijleer.
- Noem het plan van de directie betreffende het inzetten van geuren en vermeld minstens drie discussiepunten uit de discussies in jouw klas.
- Maak duidelijk dat volgens jou en jouw klasgenoten op school geen geuren mogen worden ingezet en noem daarvoor twee argumenten. Die argumenten mag je uit bovenstaande tekst halen of uit je eigen schoolervaring.
- Vraag naar het standpunt van de oudervereniging en vraag in hoeverre de ouders jou en jouw klasgenoten kunnen helpen.
- Bedank de oudervereniging voor de aandacht die zij aan je brief besteedt.
- Vraag of je op korte termijn bericht terug kunt krijgen.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.